

PERS, RADIO EN TELEVISIE IN ZWITSERLAND

Prof. Dr. J. BRIERS
G. ROS
F. SAEYS

UNIVERSITEIT GENT
Vakgroep Communicatie-
wetenschappen
Korte Meer 7-9-11
B-9000 GENT

UNIVER
SITEITS
BIBLIOTHECA

PERS, RADIO EN TELEVISIE IN ZWITSERLAND

DE MEDIA EN HUN PROBLEMEN IN EEN KLEINE MEERTALIGE STAATSSTRUCTUUR

In vele opzichten is Zwitserland te vergelijken met België : beide zijn het kleine West-Europese landen, met belangrijke internationale betrekkingen, een vrij hoge levensstandaard en een bevolking die bestaat uit verschillende taalgemeenschappen. Het is dan ook niet toevallig dat de studiereis van de afdeling pers- en communicatiewetenschap van de R.U.G. in 1975 naar Zwitserland ging : op dit ogenblik is het zeker nuttig de problemen die bij ons gesteld worden in verband met de media te toetsen aan vergelijkbare situaties in het buitenland.

Men kan echter de inrichting van pers en omroep niet losmaken van de politieke structuur van Zwitserland, die door zijn zeer verregaande decentralisatie toch weer grondig verschillend is van de onze. Zwitserland is een Confederatie van 22 kantons en half-kantons met eenzelfde federale grondwet. Het Parlement bestaat zoals bij ons uit twee kamers : de *Nationalrat* (*Conseil National*) en de *Ständerat* (*Conseil des Etats*). De *Nationalrat* wordt rechtstreeks verkozen door het volk voor een termijn van vier jaar. De 200 te begeven zetels worden evenredig met het bevolkingsaantal verdeeld over de kantons. In de *Ständerat* daarentegen zetelen twee vertegenwoordigers per kanton, alnaargelang de kantonale grondwet verkozen door de bevolking of door de kantonale overheid, voor een termijn die eveneens door deze grondwet wordt bepaald (1). Slechts uitzonderlijk vergaderen de beide kamers samen en vormen dan de Nationale Vergadering. De bevolking heeft rechtstreeks deel aan het wetgevend werk door middel van de referendums en, op gemeentelijk vlak, in de *Gemeindeversammlung* (Volksvergadering) of de *Bürgergemeinde* (voornamelijk gevormd door patriciërsfamilies). Op kantonnaal vlak functioneert nog op enkele plaatsen de *Landesgemeinde*, vergadering van alle kiesgerechtigde burgers. In de meeste kantons echter berust de wetgevende bevoegdheid bij de Grote Raad (*Grosser*

(1) Meestal is dit een termijn van vier jaar.

Rat, Kantonsrat of Landrat — Grand Conseil), verkozen door het volk.

De Confederatie wordt geregeerd door de *Bundesrat* (*Conseil Fédéral*), bestaande uit 7 leden, die elk een departement beheren, en voorgezeten door de *Bundespräsident* (*Président de la Confédération*). In de kantons berust de uitvoerende macht bij de *Regierungsrat* of *Standeskommission* (*Conseil Exécutif* of *Conseil d'Etat*), in de gemeenten bij de Gemeenteraad (*Gemeinderat — Conseil Municipal*).

Het is duidelijk dat de gemeenten met hun zeer ver gaande autonomie de hoeksteen vormen van de Zwitserse democratie. Het belang dat bijgevolg gehecht wordt aan lokale toestanden en problemen zal zijn invloed op de informatiemedia duidelijk laten blijken (1).

I. DE GESCHREVEN PERS

1. Een nauw verband met de politieke structuur

Een traditioneel medium als de geschreven pers is in wezen nauw verbonden met de historische achtergronden van het land waar het zich ontwikkelde. De verregaande autonome ontwikkeling van taalgebieden en kantons, de economische en vooral politieke en bestuurlijke decentralisatie tot op gemeentelijk vlak worden in Zwitserland ondersteund door een kwalitatief hoogstaande pers (2). In deze context kan de functie van lokale en regionale bladen noch door de grotere kranten noch door radio en televisie worden overgenomen (3). Toch ontsnapte ook de Zwitserse pers niet aan de invloed van de steeds verslechterende economische situatie en de daaruit voortvloeiende concentratiebewegingen. De eerste tekenen van de nog steeds voortdurende krantensterfte

(1) Voor een uitvoeriger beschrijving van de Zwitserse staatsstructuur verwijzen wij naar A. VRANCKX : „Verslag over een studiereis naar Zwitserland”. In : *De Brug*, 1973, nr. 3, pp. 180-207.

(2) P. JÄGER : *Das Bild der Schweizer Presse*. Bern 1967, p. 11 en pp. 35 e.v.

(3) A. THOMMEN : „Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”. In : *Dossier Schweiz — Betrifft Massenmedien*. Zürich 1971, pp. 23-32.

deden zich voor in de jaren '50 (1). Tussen 1960 en 1970 nam het aantal *zelfstandige* krantentitels af van ± 500 tot 350 (2).

Om aan de stijgende ondernemingskosten en de concurrentie van radio en televisie op het gebied van de publiciteit het hoofd te kunnen bieden, gingen de krantenbedrijven meer en meer over tot allerhande vormen van samenwerking, gaande van eenvoudige occasionele afspraken tot eigenlijke fusies. De belangrijkste vorm van samenwerking tussen kranten die men in Zwitserland aantreft is wel het systeem van de kopbladen (3), waarbij grotere organisatorische entiteiten ontstaan, die administratief en technisch rationeler kunnen werken. In de Zwitserse situatie is dit een zeer bruikbaar systeem: enkel het algemeen nieuws wordt gemeenschappelijk geredigeerd, terwijl een min of meer uitgebreid regionaal of lokaal gedeelte blijft behouden, met regionale publiciteit. Ook de oorspronkelijke titel van de kopbladen blijft bewaard, zodat nog relatief weinig krantentitels werkelijk verdwenen. Ondanks de algemene concentratiebeweging in de perswereld kon Zwitserland daarom zijn reputatie behouden het land te zijn met het hoogste aantal kranten (4). Op die manier weerspiegelt zich nog steeds de grote verscheidenheid van de Zwitserse bevolking in haar pers (5). Zwitserland heeft nl. een 490 kranten (6) uitgegeven op 280 verschillende plaatsen en met een gezamenlijke oplage van $\pm 4,72$ miljoen exemplaren (7). We moeten er wel de aandacht op vestigen dat het begrip „krant” in Zwitserland een ruimere betekenis heeft dan dat bij ons het geval is. Niet alleen worden hieronder ook publikaties verstaan, die eerder het karakter hebben van een annonceblad (8), maar vooral wordt er geen

scherp onderscheid gemaakt tussen de eigenlijke dagbladen en de publikaties die minder dan 6 maal per week verschijnen, zonder daarom hun karakter van krant te verliezen. De criteria hiervoor zijn dus eerder de opmaak, het actuele karakter, de behandelde materie en aanpak dan wel het verschijsningsritme (1). Volgens J. Jäger verschenen in 1967 ongeveer 35 % van de algemene informatiekranen (117 titels) minstens 6 maal per week (2). Het *Handbuch der Weltpresse* van 1970 vermeldt dat 111 Zwitserse kranten als eigenlijke dagbladen kunnen beschouwd worden (3). De belangrijkste indeling van de Zwitserse krantenwereld is uiteraard die naar de gebruikte taal. Ongeveer evenredig met de bevolking, zowel wat de oplage als wat het aantal titels betreft, is de duitstalige pers met 72 % van het totale aantal kranten. De franstalige pers haalt met 23 % van de titels een hoog cijfer in verhouding met het bevolkingsaantal, in tegenstelling tot de Italiaanse met een goede 4 %. Het Reto-Romaanse taalgebied is vertegenwoordigd door het resterende 1 % van de Zwitserse kranten (4). Omwille van het grote aantal krantentitels kent Zwitserland weinig hoge oplagecijfers, ondanks het feit dat er een verhouding is van minder dan 3 inwoners per krantenexemplaar (5). De grootste oplage heeft het boulevardblad *Blick* (Zürich), enig in zijn soort, met ongeveer 200.000 exemplaren (6). Het is een van de weinige Zwitserse bladen die de regionale structuren doorbreken. Een nagenoeg even hoog oplagecijfer heeft de eveneens te Zürich verschijnende *Tages Anzeiger*. Dit blad wordt echter hoofdzakelijk verspreid in en om het kanton Zürich en, eveneens in tegenstelling tot *Blick*, voornamelijk via abonnementenverkoop (7). Merkwaardig is wel, dat deze hoogste oplagen bereikt

(1) E. RICHNER (red.): *100 Jahre Aktiengesellschaft für die Neue Zürcher Zeitung, 1780-1868-1968*, Jubiläumausgabe. Zürich 1968, p. 111.

(2) A. THOMMEN: o.c., p. 29.

(3) A. THOMMEN: o.c., p. 25, A. THOMMEN: *Die Schweizer Presse in der modernen Gesellschaft*. Zürich 1967, p. 146 e.v.; E. RICHNER: o.c., p. 112.

(4) A. THOMMEN: *Die Schweizer Presse in der modernen Gesellschaft*, p. 39; J. JÄGER: o.c., p. 13.

(5) A. THOMMEN: „Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”, l.c., p. 29.

(6) Slechts een 350-tal kranten zijn, zoals hoger gezegd, zelfstandig.

(7) A. THOMMEN: *Die Schweizer Presse in der modernen Gesellschaft*, p. 33; *Handbuch der Weltpresse*. Köln/Opladen 1970, Bd. I, p. 481.

(8) Ongeveer 1/4 van de hogervermelde kranten zou als publiciteits- of annoncebladen kunnen bestempeld worden. Tegen de verspreiding van dergelijke bladen werd reeds heftig gereageerd door de *Schweizerischer Zeitungsverlegerverband*, dat hierin slechts „Vampire des Schweizerischen Pressewesens” ziet (A. THOMMEN: *Die Schweizerischen Presse in der modernen Gesellschaft*, p. 48).

(1) J. JÄGER: o.c., p. 12.

(2) *ibid.*, p. 25.

(3) *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 481.

(4) Het bevolkingsaantal bedraagt respectievelijk 70,31 % voor de duitstaligen, 19,15 % voor de franstaligen, 9,61 % voor de italiaanssprekenden en 0,93 % voor de Reto-Romanen (J. JÄGER: o.c., p. 37; *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 481).

(5) J. JÄGER, o.c., geeft voor 1966 2,27 inwoners op per krantenexemplaar. Volgens het statistisch jaarboek van de Unesco (1970) was de verhouding in 1969 368 kranten per 1000 inwoners.

(6) Huidig oplagecijfer volgens E. Mettler (hoofdredacteur buitenland *Neue Zürcher Zeitung*); *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 482; A. THOMMEN geeft voor 1970 211.177 op („Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”, l.c.; p. 40).

(7) *ibid.*; J. JÄGER: o.c., p. 24.

worden door kranten die politiek onbelangrijk zijn, terwijl een *Neue Zürcher Zeitung*, die toch algemeen als Zwitserlands belangrijkste krant wordt beschouwd, niet eens aan een oplage van 100.000 (1) komt. Verder zijn als belangrijke duitstalige kranten te vermelden: *Basler Nachrichten* (liberaal-conservatief), *National-Zeitung* (Basel, vrijzinnig-democratisch), *Der Bund* (Bern, liberaal onafhankelijk), *Vaterland* (Luzern, conservatief-kristen-sociaal), *Arbeiter-Zeitung* (Basel, sociaal-democratisch) en *Die Tat* (Zürich, onafhankelijk).

Van de franstalige kranten zijn voornamelijk *La Suisse* (Genève) en *La Tribune de Lausanne* te vermelden, beide politiek neutraal en met een oplage van ongeveer 50.000 exemplaren gedurende de week. Deze bladen verschijnen ook 's zondags en bereiken dan een oplage van 100.000 (2). Aan meer dan 50.000 exemplaren komen verder nog de *Feuille d'Avis de Lausanne* en *La Tribune de Genève* (3).

De Italiaanssprekende bevolking leest over het algemeen iets minder kranten, wat niet gecompenseerd wordt door de aanwezigheid van Italiaanse gastarbeiders, die meestal naar de kranten uit hun eigen land grijpen. De belangrijkste titels zijn: *Giornale del Popolo* (Lugano), *Popolo e Libertà* (Bellinzona), *Corriere del Ticino* (Lugano), *Il Dovero* (Bellinzona), *L'Eco di Locarno* (Locarno) en *Gazzetta Ticinese* (Lugano) (4).

2. Bijna vier eeuwen Zwitserse pers

De Zwitserse pers heeft wel een zeer oude geschiedenis. Reeds in 1597 werd bij de boekdrukker Leonard Staub in Rorschach (St. Gallen) een periodiek met algemeen nieuws uitgegeven: de „Historische Erzählung der furnembsten Geschichten und Handlungen...”, samengesteld door de publicist Samuel Dilbaum. Het is het oudst bekende maandelijks berichtenblad ter wereld (5). Het was echter in de 18de en vooral in de 19de eeuw dat de be-

langrijkste Zwitserse kranten werden gesticht. Na een periode van strenge censuur, zoals trouwens heel Europa die heeft gekend, werd in 1798 in de grondwet van de Helvetische Republiek de persvrijheid erkend, waarmee werd bedoeld het recht op informatie voor ieder burger. Van de nog bestaande kranten dateren van vóór die datum o.m. *La feuille d'Avis de Neuchâtel* (1738), *Feuille d'Avis de Lausanne* (1762), *Journal d'Yverdon* (1773), *Neue Zürcher Zeitung* (1780), *Gazette de Lausanne* (1798), *Thurgauer Zeitung* (1798). Sedert het van kracht worden van de nieuwe grondwet kregen heel wat bestaande bladen meer politieke inhoud. Annonce- en berichtenbladen evolueerden tot volwaardige kranten. Deze ontwikkeling werd onderbroken van 1803 tot 1830, periode van het keizerrijk van Napoleon, het Congres van Wenen en de Heilige Alliantie. Rond 1830, onder invloed van de opkomende liberale en nationalistische bewegingen in Europa, brak een staatshernieuwing door die in 1848 uiteindelijk zou leiden tot de oprichting van de Zwitserse bondsstaat (1). Opnieuw werd de persvrijheid gegarandeerd door de grondwet. Gedurende de 19de eeuw werden honderde nieuwe bladen opgericht. De meeste hiervan verdwenen weer vrij vlug, maar onder degene die het overleefden tot vandaag toe treft men grote titels aan als *Journal de Genève* (1826), *Vaterland* (1833), *National-Zeitung* (1842), *Basler Nachrichten* (1844), *La Tribune de Lausanne* (1862), *La Tribune de Genève* (1879), *La Suisse* (1898) en *Tages Anzeiger* (1899). Op het einde van de 19de eeuw werden de drukkerijen van de Zwitserse bladen stilaan gemechaniseerd, later geautomatiseerd. In vele gevallen zelfs ging het drukwerk primeren en kon de verlieslatende post die het uitgeven van een — meestal kleinere of middelgrote — krant betekende, verantwoord worden als publiciteit voor het drukkerijbedrijf. Dergelijke toestanden zijn echter onhoudbaar geworden gezien de enorme kosten die aan de productie van een moderne krant verbonden zijn (2). De inkomsten uit abonnementen en losse verkoop dekken niet eens meer de kosten van het papier. Publiciteit en aankondigingen vertegenwoordigen 75 tot 80 % van het totale budget van de Zwitserse pers en nemen in de kranten meer dan de helft van de oppervlakte in beslag. Ongeveer 33 % hiervan betreft plaatselijke detailhandelsreclame, 22 % merkenreclame, 40 % gelegenheids-

(1) J. JÄGER: o.c., p. 21; *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 481; Bd. II, p. 177.

(2) *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 48; Bd. II, pp. 177 en 178.

(3) *ibid.*, Bd. II, pp. 175 en 178.

(4) *ibid.*, Bd. II, pp. 175-180.

(5) A. THOMMEN: „Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”, l.c., pp. 28 e.v.; A. THOMMEN: *Die Schweizer Presse in der modernen Gesellschaft*, p. 33; *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 478; TH. LUYKX: *Ontwikkeling van de communicatiemedia*. Brussel 1970, p. 36.

(1) TH. LUYKX: *Geschiedenis van de internationale betrekkingen*. Brussel 1971, pp. 60-62; *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 478.

(2) A. THOMMEN: „Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”, l.c., p. 28.

aankondigingen en 5 % dienstbetoon (1). Vanzelfsprekend onder- vinden de kranten de concurrentie van televisiereclame. De onderlinge samenwerking op reclamegebied blijft dan ook niet beperkt tot de groepen van kopbladen: er zijn ook advertentie- groepen ontstaan, die bladen van allerhande politieke strekkingen omvatten (2). Van overheidssteun voor de pers is op dit ogenblik in Zwitserland wel sprake, maar tot nu toe zijn er geen concrete voorstellen uitgewerkt. De enige tegemoetkomingen zijn de gunstige posttarieven.

In Zwitserland zou het trouwens zeer moeilijk zijn normen te vinden voor overheidssteun aan de z.g. opiniepers. Eerder reeds wezen we op het belang van de geschreven pers in een gedecentraliseerde staat en op de grote versnippering die daar onmiddellijk mee samenhangt. Bovendien zijn heel wat kranten aan geen enkele politieke partij gebonden — alhoewel ze daarom vaak een niet minder uitgesproken politieke functie hebben. Van de min of meer partijgebonden kranten leunen ongeveer de helft aan bij de vrijzinnig-liberale strekking en een vierde bij de conservatief-kristen-sociale partij. Een veertiental sociaaldemocratische kranten halen samen heel wat minder lezers dan dat er stemmen op deze partij worden uitgebracht. Ook in Zwitserland blijken de sterkst partijgebonden kranten het minst in trek te zijn (3).

3. *Typisch Zwitsers en toch apart: de Neue Zürcher Zeitung*

De meeste Zwitserse kranten spitsen zich vooral toe op interne politieke problemen, zodat zij in het buitenland weinig of geen belangstelling vinden. Van de andere kant worden in Zwitserland heel wat tijdschriften uitgegeven met een internationaal karakter, o.m. wetenschappelijke en gespecialiseerde bladen. Doch houden wij het hier bij de kranten dan is de naam waar men in het buitenland het meest mee vertrouwd is wel die van de *Neue Zürcher Zeitung*. Dit is inderdaad één van de weinige kranten die in Zwitserland zelf reeds de regionale verspreiding overstijgt en bovendien ook buiten de grenzen de ruimste afzet heeft. Uiteraard zijn de buitenlandse lezers niet in de eerste plaats geïnteresseerd in het politieke nieuws uit een Zwitserse krant, maar wel in de econo-

mische en financiële informatie die een goed gesitueerde en gedocumenteerde krant als de NZZ kan brengen.

Nochtans is de *Neue Zürcher Zeitung* in 1869 door de *Aktiengesellschaft für die Neue Zürcher Zeitung* met uitdrukkelijke binnenlandse partij-politieke bedoelingen aangekocht. Reeds sedert 12 januari 1790 werd in Zürich door de firma Orell, Füssli & Cie de *Zürcher Zeitung* uitgegeven. Het blad verscheen aanvankelijk twee maal per week. Het woord „neue” werd aan de titel toegevoegd op 1 juli 1821, op het ogenblik dat Paul Usteri de redactie overnam. Vanaf die datum verscheen de krant ook drie maal per week, tot zij op 1 januari 1843 een eigenlijk dagblad werd (1). Toen de liberalen in 1868 hun meerderheidspositie verloren in het kanton Zürich, zag de uitgever van de NZZ geen mogelijkheid meer deze spreekbuis van het liberalisme in leven te houden. Op 6 maart werd daarom de *Aktiengesellschaft für die Herausgabe der Neuen Zürcher Zeitung* opgericht, die de krant overnam voor 100.000 Zwitserse franken (2). Van bij haar oprichting had de *Aktiengesellschaft* met de NZZ hoge ambities: zij zou niet eenvoudig een partijblad zijn maar vooral proberen door hoogstaande journalistiek „unter den Tagesblättern der deutschen Schweiz die erste Stelle einzunehmen” (3). Met een oplage van ± 100.000 neemt de NZZ kwantitatief niet de eerste plaats in tussen de Zwitserse dagbladen, maar haar reputatie van degelijk informatieblad houdt zij reeds lang hoog in binnen- en buitenland. Partijgebonden wil de krant minder dan ooit heten, alhoewel zij nog steeds openlijk uitkomt voor haar liberale, eerder conservatieve gezindheid. De NZZ beschikt over een uitgebreide ploeg gequalificeerde journalisten. In Zürich zelf werken een vijftigtal redacteurs, terwijl tientallen correspondenten zorgen voor de berichtgeving uit alle hoeken van het land. Verder kan men in 33 hoofdsteden over de ganse wereld rekenen op 22 eigen full-time correspondenten, 18 min of meer regelmatige correspondenten en tientallen mensen die bij gelegenheid bijdragen inzenden (4). De economische en financiële berichtgeving wordt verzorgd door gespecialiseerde redacteurs. Behalve deze uitgebreide staf medewerkers

(1) A. THOMMEN: „Einige Besonderheiten der Schweizer Presse”, *l.c.*, p. 30.

(2) *ibid.*, p. 25; E. RICHNER: *o.c.*, pp. 112-113.

(3) *Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 482; J. JÄGER: *o.c.*, pp. 33-35.

(1) *Die Neue Zürcher Zeitung gibt Auskunft über sich selbst* (brochure). Zürich s.d.

(2) E. RICHNER: *o.c.*, pp. 16 en 17.

(3) E. RICHNER: *o.c.*, p. 10; *Die Neue Zürcher Zeitung gibt Auskunft über sich selbst*, p. 6.

(4) *ibid.*, pp. 12 en 13.

ter plaatse gelden voornamelijk de nieuwsagentschappen als informatiebronnen: de internationale nieuwsagentschappen, de *Schweizerische Depeschagentur* (1) en een aantal gespecialiseerde agentschappen.

Gedurende meer dan honderd jaar verzorgde de krant verscheidene edities per dag: sedert 1869 verscheen ze twee maal daags en sedert 1894 drie maal. Op 29 september 1969 heeft men het aantal edities weer gereduceerd tot twee, niet alleen omdat de functies van de krant enigszins gewijzigd waren door de opkomst en de verbreiding van de audiovisuele media, maar ook omwille van veranderingen in de organisatie van de postbedeling. Gedurende al die tijd gaf de NZZ dagelijks een bijzondere editie uit voor het buitenland. Sedert onlangs echter verschijnt ze ook in Zwitserland zelf nog slechts één maal per dag. Als reden hiervoor worden weer de moeilijkheden met de PTT aangehaald, maar ook de steeds benarder wordende financiële toestand (2).

Aangezien het budget van de NZZ voor 75 % bestaat uit inkomsten van advertenties, is het blad zeer gevoelig voor conjunctuurschommelingen. Op dit ogenblik moet de krant gemiddeld zes bladzijden advertenties hebben voor vier bladzijden redactionele tekst om leefbaar te zijn. Het volume van het redactionele gedeelte wordt ook werkelijk aangepast aan het advertentieaanbod. Het kapitaal van de onderneming bestaat uit 1880 aandelen van 1000 Zwitserse F. De aandeelhouders zijn verenigd in de *Aktiengesellschaft für die Neue Zürcher Zeitung*. De huidige statuten van deze *Aktiengesellschaft* werden opgesteld gedurende de tweede wereldoorlog, op een ogenblik dat een groot aantal aandelen vrijkwamen en men vreesde voor de onafhankelijkheid van de redactie. Men heeft dus in de eerste plaats de centralisatie willen tegengaan en wel hoofdzakelijk door de volgende voorzieningen:

- 1) niet meer dan 30 aandelen kunnen in één hand verenigd zijn;
- 2) bij het overlijden van een aandeelhouder gaan zijn aandelen niet automatisch over naar de erfgenamen, maar kan er hier tegen bezwaar gemaakt worden door de krant.

(1) De S.D.A. is een *Aktiengesellschaft*, hoofdzakelijk in handen van de dagbladuitgevers (A. THOMMEN: *Die Schweizer Presse in der modernen Gesellschaft*, p. 82).

(2) Verklaringen van de heer E. Mettler, hoofdredacteur buitenland *Neue Zürcher Zeitung*, ter gelegenheid van een bezoek aan deze krant op 19 maart 1975.

Het dividend dat aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd bedroeg na de oorlog 5 % en is intussen opgelopen tot 10 %. Het grootste deel van de jaarlijkse opbrengst (± 98 %) zou telkens opnieuw in het bedrijf geïnvesteerd worden. Op dit ogenblik bereidt men de volledige vernieuwing van de technische uitrusting voor (1).

4. Het probleem van de opleiding (2)

Vernieuwing van de technische apparatuur is een zaak waar de meeste kranten momenteel aan toe zijn. Dit heeft als gevolg dat het technisch personeel moet vertrouwd gemaakt worden met de nieuwe procédés en dat er ook stilaan meer geschoold personeel aangetroffen wordt in de krantendrukkerij.

Niet alleen op technisch vlak echter, maar ook wat het journalistieke en redactionele werk betreft voelt men de noodzaak aan van een degelijke en gespecialiseerde opleiding. Zoals dat ook bij ons het geval is bestaat er in Zwitserland op dat gebied nogal wat verwarring en schenkt de bestaande situatie zeker geen voldoening. Meestal is het zo, dat jonge journalisten, na hun al dan niet universitaire studies, verder binnen de krant, radio of televisie zelf worden opgeleid gedurende een periode van z.g. *Voluntariat*. Behalve voor de Romaanse pers (3) zijn de aard van dergelijke opleidingen en de voorwaarden waaronder zij plaatsvinden niet vastgelegd in algemene overeenkomsten tussen uitgevers en journalisten en kunnen zij ook sterk verschillen van de ene onderneming tot de andere. Ringier, het grootste Zwitserse krantenconcern, heeft onlangs zelf een eigenlijke journalistenschool opgericht. Op dit ogenblik bestaat er, zowel vanwege de beroepsorganisaties als vanwege de uitgevers, wel enige belangstelling voor het institutionaliseren van de journalistenopleiding. Men doktert immers aan een wet ter bevordering van de pers, waarin o.m. een regeling voor de opleiding van de journalisten zou opgenomen

(1) E. RICHNER: o.c.; *Die Neue Zürcher Zeitung gibt Auskunft über sich selbst*; verklaringen van de heer E. Mettler.

(2) Heel wat gegevens voor deze paragraaf werden verstrekt door de professoren U. Saxer en Ch. Padrutt van het *Publizistisches Seminar* aan de universiteit te Zürich.

(3) Tussen de *Union romande journaux* en de *Association de la Presse Suisse* werd een overeenkomst gesloten om de opleiding van journalisten te verbeteren. (*Handbuch der Weltpresse*, Bd. I, p. 482).

worden. Vooral de uitgevers zijn geneigd de voorstellen te steunen waarin wordt bepaald dat de overheid de opleiding op zich zou nemen, en zich op die manier zelf de kosten hiervoor te besparen (1).

De bestaande studiemogelijkheden aan verschillende Zwitserse universiteiten zijn niet in de eerste plaats bedoeld als een praktische journalistenopleiding. Een zekere praktische kennis en ervaring wordt wel vereist in Fribourg, waar eerder vervolmakingsonderwijs gegeven wordt aan mensen die reeds een andere studie beëindigden en/of in de praktijk van de journalistiek staan. Ook in Bern en St. Gallen staan zowel praktijk en bezoeken aan instellingen als theoretische vakken op het programma. Het *Publizistisches Seminar* van de universiteit van Zürich biedt de meest wetenschappelijke vorming, doch ook op basis van een direct contact met de communicatiemedia. Ter illustratie gaan we even in op de historiek en de werking van dit laatstgenoemde seminarie.

Reeds sedert 1903 worden er persvakken gedoceerd aan de universiteit van Zürich. Doch eerst in 1923 werd het eigenlijke *Journalistisches Seminar* (sedert 1973 *Publizistisches Seminar* genoemd) opgericht binnen de faculteit der rechtsgeleerdheid. Na de dood van Prof. Frei in 1967 heeft het centrum zich stilaan losgemaakt van de tot dan toe hoofdzakelijk juridische aanpak van de materie, en is het zelfs overgegaan naar de filosofische faculteit I. De nieuwe benaming is eveneens een uiting van de groeiende belangstelling in het seminarie voor de studie van de publicistische processen. De studies aan het *Publizistisches Seminar* kunnen niet gevolgd worden als hoofdvak, maar wel als eerste of tweede bijvak (2).

De volledige staf van het seminarie bestaat uit twee professoren (Prof. Ch. Padrutt en Prof. U. Saxer), drie full-time assistenten, een half-time assistent, een half-time bibliothecaresse, twee half-time secretaressen en elf semesterassistenten (3). Wat de uitrusting van het seminarie betreft is vooral de bibliotheek het vermelden waard: het is de belangrijkste gespecialiseerde bibliotheek op het gebied van de publicistiek in gans Zwitserland. Zij

(1) J. JÄGER (o.c. p. 129-30) pleit in dit verband voor één centraal instituut voor de beroepsopleiding van alle Zwitserse journalisten.

(2) Aan de universiteit van Zürich bestaan twee filosofische faculteiten. De filosofische faculteit I telt 25 hoofdvakken en 30 bijvakken. Hieruit stellen de studenten zelf hun programma samen, bestaande uit één hoofdvak en een eerste en een tweede bijvak. Ook voor het eerste bijvak, dat b.v. publicistiek kan zijn, kan men zijn licentiaatsverhandeling maken.

(3) De semesterassistenten zijn studenten van hogere semesters.

bevat een 4.000 tal werken en een uitgebreide documentatie over de massamedia in Zwitserland. Verder bevat zij een interessante verzameling oude krantennummers, de zogenaamde verzameling „Oetiker” (1).

Naast de gebruikelijke *Vorlesungen* (hoorcolleges) is men in Zürich gestart met projectonderwijs in een systeem van z.g. „*Proseminare*”. In het kader hiervan legt ieder assistent en docent zich toe op een bepaald deelgebied van het seminarie en bestudeert dit, volgens een beurtrol, samen met de verschillende groepen studenten. Op interessante projecten wordt verder ingegaan in de z.g. *Oberseminare*. Zo wordt momenteel gewerkt aan een typologie van de televisieuitzendingen, op basis van een analysemodel dat in een projectgroep werd voorbereid. Als onderzoeksproject kunnen ook concrete opdrachten van buitenuit aanvaard worden. Vooraleer dit op een intense manier zou kunnen gebeuren is echter nog een betere samenwerking tussen de media en het seminarie nodig. Voornamelijk vanwege de geschreven pers wordt er nog steeds weinig vertrouwen gesteld in de universitaire richtingen die zich op haar terrein begeven. Tekenend voor deze houding is bij voorbeeld ook het feit dat men bij aanwerving van journalisten over het algemeen helemaal geen voorkeur laat uitgaan naar afgestudeerden in de communicatiewetenschap.

Met de audiovisuele media zijn de betrekkingen al heel wat beter. Regelmatig worden er studenten toegelaten tot de vormingscursussen van de SRG, die bestaan uit een twintigtal cursusedagen en een aantal praktische opdrachten. Voor deze cursussen wordt ook o.m. een beroep gedaan op het onderwijzend en wetenschappelijk personeel van het *Publizistisches Seminar*.

Het is duidelijk dat de opleiding tot functies in de communicatiemedia — niet alleen in Zwitserland trouwens — een ernstig probleem vormt. De media, en voornamelijk de geschreven pers, staan nog steeds zeer wantrouwig tegenover de universitaire opleidingscentra, die van hun kant ook inderdaad niet in de eerste plaats de ambitie hebben pasklare journalisten op te leiden, maar ook niet de gelegenheid krijgen ernstig toegepast onderzoek te verrichten.

Voorlopig is het wachten op de nieuwe wet i.v.m. de pers, die momenteel ter studie ligt en waarin o.m. het statuut van de journalist en de opleidingsmodaliteiten zouden worden behandeld.

(1) Ch. PADRUTT in *Informationen über das Publizistisches Seminar der Universität Zürich*, Brochure. Mei 1974.

II. DE AUDIOVISUELE MEDIA

A. ALGEMENE STRUCTUUR

De audiovisuele media worden over het algemeen en trouwens in alle democratische landen gekenmerkt door hun wisselvallige groei, hun ingewikkelde structuur, hun moeilijke — door de ganse gemeenschap gevolgde en dus sterk bekritiseerde — programmaopdracht, en de daaruit voortvloeiende veelzijdige problemen.

In Zwitserland, dat juist zoals België een betrekkelijk gering aantal inwoners heeft en drie taalgroepen telt, kan de omroepstructuur het duidelijkst worden begrepen, wanneer men twee afzonderlijke basispijlers onderscheidt, nl. de z.g. *Trägerorganisation*, de organisatie die de beheersorganen omvat welke de *Öffentlichkeit* of de Zwitserse openbaarheid vertegenwoordigen, en de *Programminstitution*, het instituut dat de programma's produceert en uitzendt, met de leiding en het personeel.

De SRG (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft*) is een privaatrechtelijke vereniging of vennootschap, die van de *Bundesrat* de concessie heeft gekregen voor alle radio- en TV-uitzendingen. Ze is dus geen staatsorganisme en geen afdeling van de P.T.T., maar werkt er zoals bij ons nauw mee samen.

1. De Trägerorganisation

De *Trägerorganisation* vertegenwoordigt het publiek. In al de overtalrijke beslissings- en adviesorganen zijn de diverse geestelijke, culturele, taal- en natuurlijk politieke stromingen aanwezig.

a. De Mitgliedgesellschaften en de Regionalgesellschaften

Opdat alle stromingen zoveel mogelijk aan bod zouden komen werden de volgende lokale en regionale verenigingen in het leven geroepen (1):

Radio- und Fernsehgesellschaft der deutschen und der rätoromanischen Schweiz (RDRS), met de volgende lokale verenigingen:

— *Radio- und Fernsehgenossenschaft in Zürich* (RFZ)

(1) Zie o.a. Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: *43. Jahresbericht* (1973), pp. 90-97.

- *Radio- und Fernsehgenossenschaft Bern* (RGB)
- *Radio- und Fernsehgenossenschaft Basel* (RFGB)
- *Ostschweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (ORG)
- *Innerschweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (IRG)
- *Cumünanze Rumantscha Radio e Televisiun* (CRR).
- Société de radiodiffusion et de télévision de la Suisse romande* (SRTR), met de lokale verenigingen:
  - *Fondation de radiodiffusion et de télévision à Lausanne* (FRTL)
  - *Fondation de radiodiffusion et de télévision à Genève* (FRTG)
- Società cooperativa per la radiotelevisione nella Svizzera italiana* (CORSI)

Wat hier dadelijk opvalt, is de principiële en ook praktische radikale tendens tot decentralisatie naar de gewesten en de localiteiten toe. In België hebben Walen en Vlamingen, maar vooral deze laatsten, de Omroep en in ieder geval al de directies in Brussel samengetrokken, terwijl b.v. voor Duits-Zwitserland de radio-directie gevestigd is in Basel en de TV-directie in Zürich. Zelfde verschijnsel in het Romaans of franstalig landsgedeelte: de radio-directie heeft Lausanne als permanente zetel en de televisie heeft Genève gekozen. De italiaanstalige Omroep wordt bestuurd vanuit Lugano.

En net zoals bij ons de over 5 steden en gewesten gespreide BRT-2 even goed en efficiënt functioneert als de andere 2 in Brussel geconcentreerde radionetten, schijnt de Zwitserse totaal gedecentraliseerde omroep hoegenaamd niet te lijden onder zijn multipliciteit, wel integendeel. Dit is dan een eerste wezenskenmerk van de SRG, dat grondig verschilt van het in België gevoerde beleid. En er zijn er andere, die we later bespreken. Zo onder meer het beheer, dat juist de omroep zelf, zoveel mogelijk gewestelijk gespreid wordt.

De 3 grote *Regionalgesellschaften* (*Sociétés régionales*) (1) verzekeren de programmadiensten van radio en TV en baten de studio's uit voor hun regio. We kunnen ze het best vergelijken met de diensten van de BRT en de RTB en het centrum voor Duitse uitzendingen, alle gevestigd in Brussel. De *Regionalgesellschaften* stellen ieder een programmacommissie samen, waarin de vertegenwoordigers van de geestelijke en culturele stromingen opgenomen worden, alsook de woordvoerders van de radioluisteraars en TV-kijkers en van de verschillende gebieden van de regio. De

(1) *Statuten der Schweizerischen Radio- und Fernsehgesellschaft* (27.10.1964), art. 3.

3 programmacommissies worden voorgezeten door de directeur-generaal en worden geraadpleegd voor radio en TV.

De diverse lokale *Genossenschaften* of *Gesellschaften* (*Fondations* of *Sociétés Membres*) (1) verdedigen de belangen van beide media en behartigen de contacten met het luisteraars- en kijkerspubliek in de subregio's. Ze stellen hun lokale studio's ter beschikking van de Regionalgesellschaft, realiseren de lokale radiouitzendingen, werken mee aan de regionale radio- en TV-uitzendingen, doen suggesties en voorstellen, brengen adviezen uit. Het aantal van deze twee soorten genootschappen kan slechts worden verhoogd met de toestemming van de concessieverlenende overheid, dus van de *Bundesrat* (2).

Hoe worden, nog altijd binnen het kader van de *Trägerorganisation*, de activiteiten van deze sterk geregionaliseerde en verspreide bestuurs- en adviesorganisaties gecoördineerd?

b. De Generalversammlung

De *Generalversammlung* (Algemene Vergadering) is het hoogste orgaan van de SRG (3). Ze bestaat uit 103 afgevaardigden, nl. 42 van de *Radio- und Fernsehgesellschaft der deutschen und der rätoromanischen Schweiz*, d.w.z. 6 van voornoemde vereniging en 6 van ieder der 6 lokale verenigingen, 18 afgevaardigden van de *Société de radiodiffusion et de télévision de la Suisse romande*, d.w.z. 6 van de voornoemde vereniging en 6 van ieder van de 2 lokale verenigingen; 12 afgevaardigden van de *Società cooperativa per la radiotelevisione nella Svizzera italiana*; 6 van de regionale programmacommissies, t.t.z. 2 per commissie; 4 van de nationale TV-programmacommissie; 4 van de programmacommissie van de korte-golf- of internationale dienst; en de leden van het Centraal Comité.

Interessant is wel, dat naast de directeur-generaal, ook de directeur van de administratie, de directeurs van de radio en de televisie, de directeurs van de lokale radio's en de produktieiders aan de algemene vergadering deelnemen met raadgevende stem. De andere personeelsleden zijn niet afgevaardigd, maar ze mogen wel aanwezig zijn in hun hoedanigheid van experts.

(1) *Statuten der Schweizerischen Radio- und Fernsehgesellschaft* (27.10.1964), art. 4.

(2) *ibid.*, art. 1.

(3) *Statuten*, art. 6-9; Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: o.c., p. 86.

Deze algemene vergadering, die *slechts éénmaal per jaar* wordt samengeroepen door de algemene voorzitter van de SRG, heeft zeer algemene bevoegdheden, vooral in verband met de wetgeving, de statuten en structuren, de beleidskwesties en de begroting, alsmede met iedere vraag die door de regionale of andere SRG-verenigingen wordt voorgelegd.

c. De Zentralvorstand

De *Zentralvorstand* (Centraal Comité) is het hoogste bestuursorgaan (1). Het bestaat uit 17 leden, waarvan voorzitter, 7 leden en 3 suppleanten aangewezen worden door de concessieverlenende overheid. De regionale verenigingen benoemen 9 leden en hun suppleanten, en die worden gekozen uit en door de lokale genootschappen.

Het Centraal Comité is belast met het algemeen beleid van de SRG en is verantwoordelijk tegenover de *Bundesrat* en de Algemene Vergadering. Het benoemt de Directeur-Generaal en de andere leden van de Algemene Directie. Het keurt de benoeming goed van de radio- en televisiedirecteur in ieder van de 3 *Regionalgesellschaften*. Het behandelt alle vragen voorgelegd door de Directeur-Generaal en door de regionale verenigingen. Het Centraal Comité wordt voorgezeten door de Algemene Voorzitter. De Directeur-Generaal en de Directeur van de Administratie wonen de vergaderingen bij met consultatieve stem.

Wie het BRT-statuut en andere statuten kent, constateert dadelijk en duidelijk de kleine essentiële verschillen van land tot land, en begrijpt allicht welke overwegingen daarbij voorzaten.

2. De Programmainstitution

De programmainstitutie, die we als de uitvoerende macht kunnen beschouwen, heeft tot taak, onder de verantwoordelijkheid van de Directeur-Generaal, de programma's te produceren en uit te zenden. Ook hier gebeurt dit via een organisatie die permanent rekening houdt met de meertaligheid van het land. Ook zij is totaal gedecentraliseerd en bestaat uit (2):

— de Algemene Directie (gevestigd in de hoofdstad Bern)

(1) *Statuten*, art. 10-14; Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: o.c., p. 87.

(2) *Was ist die +SRG?* (Bern 1975), p. 5.

- *Radio und Fernsehen der deutschen und der rätoromanischen Schweiz* (Zürich)
- *Radio-Télévision Suisse romande* (Lausanne)
- *Radiotelevisione della Svizzera italiana* (Lugano)
- *Schweizerischer Kurzwellendienst* (Bern; dit is de internationale dienst)
- *Telephonrundspruch* (de radiodistributie, eveneens georganiseerd door de officiële omroeporganisatie, en met dezelfde directie als de *Kurzwellendienst*).

De Directeur-Generaal wordt, zoals reeds gezegd, benoemd door het Centraal Comité, maar dit vraagt daarbij vooraf de goedkeuring van de concessieverlenende overheid. De benoeming door het Centraal Comité zou in feite een grotere onafhankelijkheid van het omroepwezen moeten waarborgen dan bij ons. De Directeur-Generaal is verantwoordelijk tegenover het comité voor het algemeen, het programma- en het begrotingsbeleid. Hij doet bij het Centraal Comité de voorstellen van benoeming van zijn rechtstreekse medewerkers; inzake de benoemingen van de directeurs der regionale verenigingen en van de directeurs en produktieiders der lokale studio's brengt hij advies uit, respectievelijk bij het Centraal Comité en bij de comités van de regionale verenigingen.

De Directeur-Generaal, en we verliezen niet uit het oog dat hij in België zou verantwoordelijk zijn voor de Nederlandse, de Franse en de Duitse radio- en TV-uitzendingen, beschikt in het kader van deze ingewikkelde delicate opdracht naast een assistent en een planningsdienst over een directeur voor financiën en beheer, een directeur voor algemene aangelegenheden, een directeur voor de programmadiensten en een directeur voor personeelszaken.

Wat in Zwitserland bestaat en ongelukkig niet bij ons, is een door het statuut (1) ingestelde „Vergadering van de directeurs” en van de produktieiders, die door de Directeur-Generaal regelmatig moet worden samengeroepen voor de gemeenschappelijke problemen.

Naast de zeer sterk geregionaliseerde basisstructuur met rechtstreekse reflectie op de beheersorganen is vooral het bestaan van één enkele Algemene Directie voor drie taalgemeenschappen opvallend. Dit is zeer belangrijk. En wie weet dat de BRT en de

RTB zeer weinig informeren over de andere taalgemeenschap, dat de RTB-uitzendingen van *Canal 21* een opvallend sterke FDF-inslag vertonen, dat de omroepinstituten veel sterker de communautaire verschillen en moeilijkheden onderstrepen dan de gemeenschappelijke belangen, met het gevolg dat iedere gemeenschap, dus ook de Vlaamse, veel minder begrip ontmoet aan de overzijde dan men zou verwachten, zal geboeid het volgende lezen :

1. Niet alleen is er 1 Directeur-Generaal, i.p.v. 2, zoals bij ons.
2. Meer dan 40 % van alle TV-programma's worden in de drie regionale netten uitgezonden. Dat getuigt niet alleen van een verstandig en economisch positief beleid, maar ook van onloochenbare staatszin.
3. Het tweede televisienet zendt in ieder taalgebied de programma's uit van de andere taalgebieden (1); in de Duitse regio de franstalige programma's, in Engadin en de Rijnvallei de Italiaanse, in Romaans-Zwitserland de Duitse, in het Italiaans gewest zes maal per week het Duitse en 1 maal het franstalige. Het weze onderstreept dat in ieder van die gebieden méér dan de helft van de bevolking de tweede taal begrijpt.
4. Het journaal voor de 3 regio's is gecentraliseerd in Zürich, dus niet in de hoofdstad Bern, maar in het belangrijkste centrum van de grootste gemeenschap. Men kan zich nauwelijks indenken dat bij ons de algemene internationale en nationale berichtgeving van BRT en RTB in Antwerpen zou behartigd worden.

Alleen al over de hier speciaal benadrukte twee programmabeleidsconcepties, nl. de ruim doorgevoerde decentralisering en de geplande wederzijdse informatie- en toenaderingspolitiek via de media, kunnen wij Belgen een afzonderlijke nuttige studie maken.

3. De grondige reorganisatie van 1973 (2)

Ze werd uitgelokt door drijfveren die niet vreemd zijn aan de overige Europese omroepen : begrotingsmoeilijkheden, onderbreking in de groei van het aantal abonnementen — dus van het

(1) *Was ist die +SRG?*, p. 7.

(2) Vgl. vooral Stelio Molo (directeur-generaal van de SRG) : „Reorganisation und Selbstbescheidung”. In : *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft : o.c.*, pp. 15 e.v.

(1) *Statuten*, art. 19.

aantal belastingbetalers —, en steeds grotere eisen van de medium-consument. Een strenge rationaliseringspolitiek drong zich op. Ze had vooral betrekking op de nauwere samenwerking tussen radio en televisie in de drie regio's, omdat in dergelijke meertalige landen (zoals bij ons) de uitbatingskosten veel hoger liggen, en op de ingewikkelde verhoudingen tussen de 3 regionale verenigingen en de algemene directie.

In 1974 werd de eerste beslissende stap gezet: in de drie regio's werd een directie in het leven geroepen die radio en televisie als 1 entiteit zou besturen, en deze coördinatiedirecteurs hangen rechtstreeks af van de Directeur-Generaal. In Italiaans-Zwitserland heeft men deze unificatietendens al verder doorgetrokken tot de programmadepartementen, terwijl ze in de andere gebieden voorlopig alleen wordt toegepast voor de exploitatie, de personeelsdiensten en de diensten van administratie en boekhouding. Dat ook hier aan een samenwerking der TV- en radioproductieafdelingen wordt gedacht, is het gevolg van de supplementaire overweging dat in één pool van producers de wederzijdse geestelijke bevruchting en de programmavernieuwing gemakkelijker zullen doorbreken.

Het is vooral bij de technische diensten, die voorheen waren ingedeeld volgens professionele en specialisatiecriteria, dat de grondigste hervorming werd doorgevoerd. Voortaan zal men werken met productie-eenheden, wat vooral bij het samenstellen van de radio- en TV-programmatie een nuttige en voordelige planificatie, ook op personeels- en administratief vlak, zal tot gevolg hebben. Men hoopt ook door deze interdisciplinaire productie veel overbodige materiële en voorbereidingsrompslomp te kunnen uitschakelen en alle aandacht toe te spitsen op de productie. Samengevat: het is in de afzonderlijke kleine eenheden dat wordt gepland, beslist, uitgevoerd en gecontroleerd. En in dergelijke gespecialiseerde stoottroepen zal men later gemeenschappelijk en gemakkelijk radio- en televisieuitzendingen realiseren, voor de jeugd, de landbouwers, de derde leeftijd, de educatieve sector, bij verkiezingen, rampen, enz. . . (1). Maar ook op de Algemene Directie en de directies zou de rationalisatie van toepassing worden. Het werd een grootse, gewaagde, tweeledige opzet.

(1) Eduard Haas (directeur van de programmadiensten, Algemene Directie SRG): „Koordination zwischen Radio und Fernsehen". In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: o.c., pp. 20-21.

Gezien op de koop toe het hele plan stoelde op een beleidsplanificatie toevertrouwd aan de gespecialiseerde firma Hayek Engineering voor efficiënter management en grotere produktiviteit, een instelling die met de SRG niets te maken had, moest men heel wat weerstanden overwinnen. Deze hervormingen hebben inderdaad vooral strubbelingen verwekt bij de produktiestaf, die na jarenlange ondervinding volgens traditioneel geworden methoden zich moest leren aanpassen aan nieuwe richtlijnen. Maar geleidelijk heeft men er begrepen, dat improvisatie moest worden vervangen door professionele planmatigheid.

De BRT-televisieproducenten, die dit artikel toevallig lezen, zullen zeker getroffen worden door de gelijkenis tussen de in Zwitserland en in België onlangs verwezenlijke nieuwe TV-produktiestructuren.

4. *De normale spanningen tussen de vertegenwoordigers van de politiek en van de media* (1)

Het kan bijna een toeval heten, dat juist in een periode dat het 50-jarig bestaan van de radio en de 25ste verjaring van de televisie worden gevierd, de meeste omroepinstituten in een zware bestaansstrijd zijn gewikkeld. In België gaan stemmen op om aan de volwassen geworden audiovisuele informatie de duiding grotendeels te ontnemen. In Frankrijk werden de informatiedirecties van radio en televisie, na een tijdelijke liberalisering onder Chaban-Delmas, weer grotendeels aan banden gelegd. In Duitsland verschijnen artikels als „Wie links ist der Westdeutsche Rundfunk?". In Zwitserland gaat het niet beter, en dat kan men verwachten in een land, waar van bij het ontstaan van beide media reeds zeer grote oppositie werd waargenomen (2).

Vooral de politieke partijen, die vroeger de macht en de betekenis van radio en televisie hebben onderschat, vertonen nu de neiging om hun invloed op de publieke opinie te overdrijven en trachten dus hun controlemogelijkheden te vergroten en, waar ze dat kunnen, de instituten in hun onafhankelijke positie te bedreigen.

(1) Zie vooral G. H. Padel (directeur van radio en televisie DRS): „Radio und Fernsehen im Kreuzfeuer". In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft o.c., pp. 25 e.v.

(2) In het midden van de jaren 20 waarschuwde een PTT-functionaris „daß wir in der Schweiz das Radio nicht aufkommen lassen werden" en bij de opkomst van de televisie lanceerde een volksbeweging de slogan: „keinen Radiofranken für das Fernsehen" (*ibid.*, p. 25).

Opvallend is daarbij, dat in veel democratieën juist de regeringspartijen, die toch automatisch méér aan het woord komen, van hun machtspositie gebruik maken om de media door ononderbroken kritiek en druk tot zelfcensuur te dwingen en ze aldus te muilbanden.

Wat in sommige democratieën en in Zwitserland door de politici vooral niet wordt geduld, is dat het Angelsaksische dubbelprincipe toepassing krijgt, waarbij enerzijds het Parlement de controle uitoefent op de media, maar anderzijds de media (redacties) controle uitoefenen op de volksvertegenwoordigers en op de wijze waarop ze als verkozenen van de gemeenschap hun taak volbrengen. Het is de opperste taak van beide partijen de onvermijdelijke spanning die aldus ontstaat binnen gezonde perken te houden.

Dat wordt niet vergemakkelijkt door het *conflictelement*, dat een van de wezenskenmerken van „nieuws” is. Hierdoor legt het nieuws zelf uiteraard meer de nadruk op de rampen, misbruiken, mislukkingen, oorlogen en overlijdens dan op de positieve gebeurtenissen (1).

Ook in Zwitserland heeft dat alles aanleiding gegeven tot eindeloze aanklachten en verdachtmakingen. Het is er vooral de (conservatieve) *Schweizerische Volkspartei* die meent „die oftmals ungenügende Objektivität und Ausgewogenheit gewisser Fernsehsendungen” en „das Fehlen respektive Ungenügen der Aufsichtsorgane” (2) aan de kaak te moeten stellen. Meer dan de helft van de leden van de *Nationalrat*, het unitaristische orgaan van de wetgevende vergadering, en bijna de helft van de leden van de *Ständerat*, de federatieve tegenhanger van de *Nationalrat*, ondertekenden in 1972 het *Fernseh-Postulat* Akeret/Krauchthaler (3), een parlementair document waarin de SRG van de hoger genoemde tekortkomingen werd beschuldigd. De *Schweizerische Volkspartei* had daarenboven een documentatie aangelegd waaruit de noodzakelijkheid van de uitgeoefende kritiek moest blijken. Hierop werd door de Algemene Directie van de SRG een commissie in het leven geroepen, die onder voorzitterschap van een

(1) *BBC Handbook* 1974, pp. 19-20

(2) Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 42. *Jahresbericht* (1972), p. 65.

(3) Het was dezelfde *Nationalrat* Akeret, die in 1973 een motie indiende tot „Dämpfung des Reorganisationsseifers der SRG” (vgl. Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. *Jahresbericht* (1973), p. 39).

magistraat verslag heeft uitgebracht over het al dan niet gegrond zijn van de verschillende klachten. De commissie kwam tot de conclusie dat het aantal uitzendingen en bijdragen die in het document werden aangevallen en concreet genoemd in verhouding tot het totaal aantal in aanmerking komende uitzendingen en bijdragen uiterst miniem was. Slechts tegen een klein gedeelte van de bekritiseerde bijdragen werd ook door de commissie bezwaar gemaakt (1).

In SRG-kringen vraagt men zich af of de pluraliteit van opinies eerder moet worden gegarandeerd door een spel van drukkingsoogingen die elkaar wederzijds in evenwicht houden dan wel door een volledige autonomie van radio en televisie, vanzelfsprekend binnen een bepaald institutioneel kader (2).

Op welke teksten steunen de critici zich om aan de SRG een tekort aan objectiviteit en evenwichtigheid in de berichtgeving te verwijten?

Wat voor de BRT art. 28 van het Statuut betekent, is voor de SRG art. 13 van de Concessie. Daar wordt van de programma's gezegd: „Sie haben eine objektive, umfassende und rasche Information zu vermitteln” (3). Ook lid 4 van art. 13 is in dit verband van belang: „Niemand besitzt einen Anspruch auf die Verbreitung bestimmter Werke und Ideen durch Radio oder Fernsehen oder auf die Benutzung des Materials und der Einrichtungen der SRG” (4). Dit lid kan worden beschouwd als de juridische basis waarop het aan de omroepmedewerkers verboden is aan opiniëring te doen en zeker om een bepaalde levensbeschouwing via het medium te verspreiden.

Net als in vele andere landen met een gelijkaardig omroepstatuut bestaat ook binnen de SRG een groep van — vnl. jonge — (televisie)journalisten die van mening is dat politiek en maatschappijkritisch engagement toelaatbaar en zelfs wenselijk is. Dr. Gerd Padel, radio- en televisiedirecteur van DRS, is het hiermee niet eens. De SRG-journalisten mogen zich volgens hem niet de rol van de politici toeëigenen en het medium misbruiken „zur mis-

(1) Vgl. Ettore Tenchio: „1972: Die SRG im Brennpunkt der Diskussion”. In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 42. *Jahresbericht* (1972), p. 10.

(2) Vgl. Stelio Molo: *Exposé ... à l'Assemblée générale de la Société suisse de radiodiffusion et de télévision*, 23 november 1974, p. 5.

(3) *Konzession*, p. 4.

(4) *ibid.*, (onze cursivering).

sionarischen Verbreitung ihrer eigenen Anschauungen" (1). De journalist die zich in een monopolistische omroep niet bij deze eerlijke stelregel kan neerleggen, moet in de partijpolitieke publicistiek zijn weg zoeken. Maar dat betekent niet dat de SRG-informatieverantwoordelijken „qualifizierte Medienjournalisten zu politischen Kastraten abstempeln werden, die nur als farblose Wasserträger der Information wirken und nie mit *Analysen*, *Interpretationen* oder gar *Kommentaren* an die Öffentlichkeit treten dürfen" (2).

Men is dus binnen de SRG niet van mening dat de omroepjournalist zich moet beperken tot het mededelen van feiten. Men gaat er integendeel van uit dat de mening van de journalist voor de luisteraar/kijker belangrijk kan zijn, zolang de in de commentaar tot uiting gebrachte mening voldoet aan drie eisen: het meege-deelde moet feitelijk juist zijn, de journalist mag niemand beledigen en hij mag geen levensbeschouwing opdringen.

Met deze opvattingen gaan de Zwitserse radio- en televisiejournalisten weliswaar niet zo ver als sommige van hun Duitse collega's, die ondanks gelijkaardige directieven van objectiviteit en evenwichtigheid soms een politieke stelling innemen, maar toch zijn ze er zich van bewust dat zij op die manier de in 1968 uitgevaardigde richtlijnen voor informatieuitzendingen (3) bijzonder ruim interpreteren. De thans toegepaste praktijk bestaat er in dat de journalist zijn persoonlijk temperament wat intoomt en zijn persoonlijke stellingnamen binnen bepaalde grenzen houdt. Als ultieme criteria gelden: het niet kwetsen of provoceren van de

(1) Gerd H. PADEL: „Radio und Fernsehen im Kreuzfeuer". In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. Jahresbericht (1973), p. 26.

(2) *ibid.*, pp. 26-27 (onze cursivering).

(3) *Directives de la Société suisse de radiodiffusion et télévision pour les émissions d'information et à la télévision du 13 septembre 1968*. Een afzonderlijk kapittel van deze richtlijnen behandelt de „Hiérarchie des responsabilités". De ultieme verantwoordelijkheid ligt bij de directeur-generaal. Aan hem zijn de programmadirecteurs van radio en televisie verantwoording verschuldigd. Daarenboven draagt elke medewerker de individuele verantwoordelijkheid voor de toepassing van de concessie en de richtlijnen van 1968. In delicate gevallen moet hij zijn hiërarchische overste raadplegen. Uitzonderlijk heeft dan vooraf een controle van de uitzending plaats, meestal op aanvraag van de programmadirecteur. Normaal ligt de verantwoordelijkheid bij de *Sendeleiter*, die heel dikwijls op informele manier door de medewerkers wordt geconsulteerd. Wanneer er fouten werden gemaakt is het gewoonlijk de programmadirecteur die zich verontschuldigt. Er bestaat echter een tendens om dit in de toekomst door de betrokken journalist zelf te laten doen.

luisteraar/kijker en het niet verwijzen naar elementen die de luisteraar/kijker niet kan controleren. Anders gezegd: de journalist moet zorgen dat hij steeds „communicatief" blijft. (1)

Een eigenlijk recht van antwoord bestaat in Zwitserland voor de audiovisuele media niet. Wel wordt principieel de mogelijkheid geboden om tegengestelde opinies kenbaar te maken, maar doorgaans wordt hiervan door de betrokkenen geen gebruik gemaakt. Een andere mogelijkheid tot rechtzetting bestaat via de televisieuitzending *Fernsehstrasse 1-4*, die om de zes weken plaats heeft. Ze behandelt thema's i.v.m. de televisie zelf. Omstreden uitzendingen worden geheel of gedeeltelijk herhaald, zodat het publiek zich een oordeel kan vormen over het conflict (2). De informatieverantwoordelijken zijn het er over eens dat het de plicht is van radio en televisie de bevolking te laten aanvoelen dat ook de media fouten kunnen begaan. „Die SRG ist nach wie vor überzeugt, daß Unparteilichkeit, Ausgewogenheit und journalistische Sauberkeit die obersten Grundsätze ihrer Informations-tätigkeit sein müssen. Fehler und Pannen können bei jedem und jederzeit passieren" (3).

Een apart kapittel in ieder omroepstatuut is de verhouding tot de overheid i.v.m. regerings- en andere officiële mededelingen. De Concessie van de SRG zegt hierover in art. 13:

„⁵ Die Konzessionsbehörde kann die Sendung behördlicher Bekanntmachungen anordnen.

⁶ Die SRG ist verpflichtet, dringliche polizeiliche Bekanntmachungen auszusenden" (4).

In de praktijk beperkt zich deze verplichting tot dringende bekendmakingen en politiemedelingen bij rampen, enz. Ook in geval van oorlog zijn speciale maatregelen bepaald. Daarenboven bestaat een vrijwillige overeenkomst i.v.m. de volksstemmingen, die in Zwitserland, als het voorbeeld bij uitstek van de plebiscitaire democratie, nogal talrijk zijn. Voor elke volksstemming kan een lid van de regering zich gedurende 5 à 8 minuten tot de bevolking richten. Er is echter gestipuleerd dat onmiddellijk

(1) Ueli Götsch, verantwoordelijke televisieinformatie, tijdens een gesprek op 18 maart 1975.

(2) Een recent voorbeeld in dit verband was een controversie tussen het industrieverbond en de consumentenuitzending *Kassensurx*.

(3) Ettore TENCHIO: *l.c.*, p. 10.

(4) *Konzession*, p. 5.

daarbij aansluitend een debat moet plaatshebben. De minister is hierbij echter niet aanwezig, wat wel als spijtig wordt ervaren: liever hadden de omroepmensen de minister in en niet vóór het debat.

Uit al wat voorafgaat blijkt overduidelijk dat de SRG een eerlijke poging doet om eventuele tekortkomingen die altijd en overal zullen voorkomen zolang omroepjournalistiek door mensen en niet door machines wordt bedreven, zoveel mogelijk te neutraliseren. Het opdrijven van de journalistieke kwaliteit en het aanscherpen van de journalistieke integriteit zijn hier de voorgestelde middelen. Van de medewerkers wordt verlangd dat zij hun werk in de eerste plaats zien als dienstbetoon aan het publiek, wat inhoudt dat alle hooghartigheid tegenover de openbaarheid en haar vertegenwoordigers uit den boze is.

Maar deze zelfopgelegde eis tot journalistieke kwaliteit en integriteit gaat noodzakelijkerwijs gepaard met enkele wensen: „Wenn wir in dieser Art bereit sind, das Geschick unserer Institution in die Hand zu nehmen, dürfen wir unsererseits einige Wünsche anmelden: Wir dürfen verlangen, daß man punktuelle Fehlleistungen in einzelnen Bereichen nicht fortgesetzt zum Anlaß nimmt, um Radio und Fernsehen — und damit deren Mitarbeiter in ihrer Gesamtheit — als subversiv, demokratie- und wirtschaftsfeindlich zu verdächtigen. Wir dürfen ferner verlangen, daß man berechtigte Kritik an unserem Staat und unserer Gesellschaft nicht *a priori* als staatsfeindlich deklariert. In dieser Hinsicht gehört es zu den Aufgaben des verantwortlichen Chefs, ein qualifiziertes journalistisches Wirken gegen interessegebundene Eingriffe von aussen mit Entschiedenheit zu verteidigen. Wir dürfen verlangen, daß man endlich davon Abstand nimmt, uns von rechts und von links vorzurechnen, wieviele unserer Mitarbeiter und ihrer Chefs auf der andern Seite der imaginären politischen Mitte liegen, um damit deren Arbeit vornherein bei einem Teil der Öffentlichkeit abzuwerten” (1).

Sommige journalisten van de Belgische geschreven pers, die de BRT-redacties in een ware campagne van verdachtmakingen bij het publiek discrediteren, met de bedoeling via zendgemachtigde verenigingen zelf een vinger in de pap te krijgen, kunnen zich deze wensen misschien even ter harte nemen!

(1) G. PADEL: *l.c.*, p. 27.

5. De verankering van radio en televisie in de Zwitserse grondwet

Net als in België bevat de Grondwet in Zwitserland totnogtoe geen bijzondere bepalingen i.v.m. radio en televisie. 21 november 1973 zal dan ook in de toekomst als een belangrijke mijlpaal in de Zwitserse omroepgeschiedenis worden opgetekend. Van die datum dateert een „Botschaft des Bundesrates betreffend einen Verfassungsartikel über Radio und Fernsehen” (1). Het nieuwe grondwetsartikel is geconcipeerd volgens het principe „Soviel Freiheit wie möglich, soviel Bindungen wie notwendig” (2). De tekst van het ontwerp luidt:

¹ Die Gesetzgebung über Radio und Fernsehen ist Sache des Bundes.

² Der Bund betraut mit der Schaffung und Verbreitung der Programme eine oder mehrere Institutionen des öffentlichen oder privaten Rechts.

³ Radio und Fernsehen sind für die Allgemeinheit nach den Grundsätzen einer freiheitlichen und demokratischen Ordnung einzurichten und zu betreiben.

⁴ Die Gesetzgebung stellt für die Programmdienste verbindliche Richtlinien auf, insbesondere um

- a) die geistigen, sozialen, kulturellen und religiösen Werte der Bevölkerung zu wahren und zu fördern;
- b) in den Programmen von nationaler Bedeutung die Verschiedenheit der Sprachgebiete und die Eigenart der einzelnen Landesteile darzustellen;
- c) zu gewährleisten, daß die Vielfalt der Meinungen angemessen zum Ausdruck kommt;
- d) die Freiheit der Institutionen in der Schaffung und Verbreitung der Programme zu gewährleisten” (3).

Het is interessant op te merken dat het Centraal Comité en de Algemene Directie van de SRG i.v.m. de richtlijnen voor de programma's (alineea 4) suggereerden dat zou worden toegevoegd dat de programma's onder inachtnaam van het algemeen belang de constitutionele staatsordening moeten respecteren en

- a) naast de geestelijke, sociale, culturele en religieuze waarden ook de *staatsburgerlijke* waarden van het volk moeten verdedigen en bevorderen;

(1) Ettore TENCHIO: „Neue Meilensteine im Radio- und Fernsehgeschehen”, In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. *Jahresbericht* (1973), p. 5.

(2) *ibid.*

(3) Ettore TENCHIO: „Neue Meilensteine im Radio- und Fernsehgeschehen”, In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. *Jahresbericht* (1973), p. 5-6.

b) de verscheidenheid van de taalgebieden en de eigen aard van de landsdelen tot hun recht laten komen *en de nationale eenheid en samenborigheid moeten versterken en de internationale verstandhouding bevorderen*;

c) met de pluraliteit van de meningen rekening moeten houden (1)

De SRG drong er tevens op aan dat bij het raadplegen van de bevolking vooraf het uitvoeringsbesluit bekend zou worden gemaakt, opdat het volk de vermoedelijke consequenties van een eventueel ja aan het ontwerp zou kennen.

In de *Botschaft* van de *Bundesrat* is het omstreden begrip radio- en televisievrijheid vervangen door een explicietere definitie die op vier complexen van problemen betrekking heeft: onafhankelijkheid van de uitzendingsinstituten t.o.v. de staat en andere machten; programmavrijheid voor de uitzendingsinstituten; creatieve vrijheid van de medewerkers en rechten van luisteraars en kijkers (2).

De *Bundesrat* heeft er ook op gewezen dat de conceptie van radio en televisie moet worden gezien in het ruimere kader van de visie op alle massamedia, waartoe ook de pers moet worden gerekend. En ook hier denken we andermaal aan de Belgische toestanden: PVV-Voorzitter Grootjans en andere vooraanstaanden hebben eveneens aangedrongen op het in het leven roepen van een Algemene Commissie voor Mediabeleid.

B. DE WERKING VAN DE AUDIOVISUELE MEDIA

1. Ketens en Programma's

a. Televisie

Zoals hoger al uiteengezet verzorgen de 3 regio's elk afzonderlijk volkomen autonoom hun eigen televisieprogramma (3). In elk taalgebied kunnen de kijkers afstemmen op drie ketens. Op de eerste keten wordt het volledige programma van de respectieve regio (op VHF) uitgezonden. Hierbij komen voor de duitstalige zender in Zürich afzonderlijke uitzendingen in het Reto-Romaans. Via de zenders van de tweede keten worden voorlopig (op UHF)

(1) *ibid.*, p. 6 (onze cursivering).

(2) Ettore TENCHIO: *l.c.*, pp. 7-8

(3) Over het televisiejournaal, dat hierop een uitzondering vormt, zie verder, pp. 196-197.

in ieder taalgebied de programma's van de twee andere taalgebieden uitgezonden. De derde keten verspreidt voorlopig het derde regionale programma, d.w.z. het programma dat niet reeds door de eerste of de tweede keten werd uitgezonden (1). De eerste keten bereikt 98,7 % van de totale bevolking, de tweede 74 %, de derde 65 % (2).

b. Radio

De radio verzorgt in ieder taalgebied 2 programma's. Daarbij komen regelmatige uitzendingen in het Reto-Romaans (3) en in Duits-Zwitserland lokale uitzendingen. De SRG beschikt hiervoor over 6 radiostudio's: 3 in Duits-Zwitserland, nl. in Zürich, Bern en Basel, 2 in Romaans-Zwitserland (Lausanne en Genève) en 1 in Tessino (Lugano). 99,5 % van de Zwitserse bevolking kan 2 radioprogramma's ontvangen (4).

2. Radio en televisie in Duits-Zwitserland

Hoewel in het teken van de reorganisatie steeds meer en meer wordt gestreefd naar een toenadering tussen de twee media, lijkt het ons zinvol radio en televisie in Duits-Zwitserland afzonderlijk te behandelen, temeer daar de programmatie — in tegenstelling tot de administratie en de financiële uitbating — nog steeds tweeledig is. Alleen voor de educatieve uitzendingen bestaat er voor het ogenblik al een intensieve samenwerking tussen radio en televisie.

a. Radio

De 2 programma's van *Radio DRS* werden in het voorjaar van 1973 grondig hervormd. Afgezien van een betere coördinatie met de televisie was het vooral de bedoeling van de toen getroffen maatregelen de luisteraars met de ter beschikking staande radio-ketens beter vertrouwd te maken. Een tendens die sinds de her-

(1) *Was ist die +SRG?*, p. 7.

(2) *ibid.*, p. 13.

(3) Sinds 1 september 1972 worden de Reto-Romaanse radiouitzendingen tijdens de week door alle Zwitserse UKW-zenders verspreid. Alleen 's zaterdags worden de Reto-Romaanse „Novitads" enkel door de DRS (*Radio der deutschen und der rätoromanischen Schweiz*) uitgezonden. 's Maandags van 22.30 u. tot 23 u. zendt de *Radio della Svizzera Italiana* in uitgesteld relais het Reto-Romaans programma *Nossa emissium* uit. (Vgl. Schweizerische Radio- und Fernschgesellschaft: 42. *Jahresbericht*, 1972, p. 63).

(4) *Was ist die +SRG?*, p. 13.

vorming steeds duidelijker tot uiting komt, is het ontstaan van scherp omliggende programmablokken binnen de ketens zelf, b.v. de concentratie van alle uitzendingen voor gastarbeiders op de late zaterdagmiddag in *Radio DRS II*.

De twee programma's zijn nu sterk gedifferentieerd en complementair. *Radio DRS I* is de nieuws- en serviceketen, *Radio DRS II* bekommert zich vooral om de „Minderheitenrubriken” (1): wetenschap, cultuur, literatuur, klassieke muziek, jazz (2), uitzendingen voor de kinderen en voor de jeugd. Alleen de luisterspelen, toneel- en operauitvoeringen zijn ongeveer gelijkmatig over de twee ketens verdeeld.

Binnen de 3 studio's Basel, Bern en Zürich wordt er gestreefd naar een werkverdeling en een zekere specialisering. Zo verzorgt studio Basel vooral muzikale en dramatische uitzendingen; Bern is gespecialiseerd in informatie en folklore en Zürich neemt vooral de amusements- en woorduitzendingen („culturele uitzendingen”) voor zijn rekening (3).

Een keer per week zijn er via de UKW-zenders van *DRS I* lokale uitzendingen. Ze vallen op zaterdag en zondag te 18 u. De lokale programma's, die sinds 1966 bestaan, hebben niet de vlucht genomen die men er van verwachtte. Hoewel de *Mitgliedsgesellschaften* en de *RDRS* het er over eens zijn dat dagelijkse lokale uitzendingen zouden moeten worden ingevoerd, was de realisatie ervan om technische en financiële redenen tot nu toe onmogelijk. Pas in 1979 zullen dergelijke dagelijkse lokale uitzendingen technisch mogelijk zijn (4).

(1) Gerd H. PADEL: „Programmreform — Schlagwort und Wirklichkeit”. In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 42. Jahresbericht (1972), p. 43.

(2) Het is opmerkelijk dat ook de meeste pop-programma's van *Radio DRS* via de tweede keten, de keten van de minderheden, worden uitgezonden.

(3) Naast de radiostudio's te Zürich, te Bern en te Basel bestaan in Duits- en Reto-Romaans Zwitserland nog 3 *Programmstellen*, nl. te St. Gallen, Luzern en Chur, die zowel voor radio als voor TV werken en voor de lokale berichtgeving een grote rol spelen.

(4) Vgl. Armin MOSER: „10 Jahre Radio- und Fernsehgesellschaft der deutschen und der rätoromanischen Schweiz”. In: Radio- und Fernsehgesellschaft der deutschen und rätoromanischen Schweiz: *Rechenschaftsbericht 1973/74*, p. 6.

b. Televisie

Het televisiecentrum van Duits- en Reto-Romaans Zwitserland is Zürich. Op programmatorisch vlak omvat het *Fernsehen der deutschen und der rätoromanischen Schweiz* 4 afdelingen, nl. informatie, cultuur en wetenschap, toneel en amusement, familie en opvoeding. De activiteiten van de afdeling informatie zullen wij verder uitvoerig bespreken. Enigszins eigenaardig doet het aan dat tot de afdeling Cultuur en Wetenschap ook de *Rätoromanische Sendungen* behoren. Deze onderafdeling stond in 1974 in voor 17 uitzendingen van 40 tot 45 minuten. In iedere uitzending informeert een „*Cronica Grischnia*” over de Reto-Romaanse actualiteit.

Opvallend is het grote belang dat binnen de afdeling Cultuur en Wetenschap aan muzikale uitzendingen wordt gehecht. In *Das musikalische Feuilleton* worden om de 6 weken in een losse, ongedwongen vorm interessante thema's op muzikaal gebied behandeld (b.v. de seizoenen, de magie van het water, de humor in de muziek, muziek en machine, enz.). Onder de titel *Grosse Orchester der Welt* werden in 1974 de bekendste symfonieorkesten, indien mogelijk met hun vaste dirigent, voorgesteld. Verder was de Duits-Zwitserse televisie samen met de Oostenrijkse televisie en het ZDF betrokken bij de coproductie *Freude an Musik*. Vanzelfsprekend staan ook uitzendingen van de bekende Internationale *Musikfestwochen Luzern* op het programma. Aan de anthologie *Musica Helvetica*, wordt in de televisie ruime belangstelling gewijd. In de afdeling *Theater und Unterhaltung* neemt de onderafdeling *Heimat* een bijzondere plaats in. Om de 3 weken is er een programma dat een synthese wil zijn van volkse en volkskundige elementen, om de 6 weken wordt een verzoekprogramma met volkse muziek uitgezonden.

De onderafdeling *Schule und Fortbildung* van het ressort *Familie und Erziehung* is zowel voor schooltelevisie als voor volwassenenvorming verantwoordelijk. Voor de schooltelevisie wordt vooral op coproducties een beroep gedaan (1). In 1974 moest de zendtijd voor programma's voor volwassenenvorming worden ingekort,

(1) Ook in de afdeling Cultuur en Wetenschap is het aantal geïmporteerde programma's relatief groot (ongeveer de helft). „Der grosse Anteil der Fremdproduktionen hängt mit der Eigenart und besonderen Finanzlage des Schweizer Fernsehens zusammen. Eine eingekaufte Produktion kostet im Durchschnitt dreissig- bis fünfzigmal weniger als eine Eigenproduktion und braucht zwanzig- bis dreissigmal weniger Personal” (Eduard STÄUBLE: *Mit dem Fernsehen leben...* Aarau 1974, p. 14).

maar dit euvel kon gedeeltelijk worden verholpen door een intensifiëring van de studiebegeleiding in het kader van een verder doorgedreven „Lernen im Medienverbund” (1), d.w.z. een combinatie van televisieuitzendingen, begeleidend studiemateriaal en persoonlijk contact met de *studiosi*.

De verschillende programma-afdelingen waren in 1973 in het Duitse regionale programma als volgt vertegenwoordigd :

	%
Informatie	14,13
Cultuur en Wetenschap	8,42
Toneel en amusement	29,93
Opvoeding en Familie	29,39 (2)
Directie (3)	17,72

3. Radio en televisie in Romaans Zwitserland

Ondanks het feit dat de franstaligen in Zwitserland „une presque-minorité” (4) vormen, hebben zij niet het gevoel op radio- en televisiegebied met bijzondere problemen te kampen te hebben. Hun relatief gunstige financiële positie zal daar allicht niet vreemd aan zijn (5).

a. Radio

Voor de 2 ketens van *Radio Suisse Romande* werd voor 1975 een hervorming ingevoerd. Ook hier stond de differentiëring van de ketens weer centraal en is de tendens naar scherp omlijnde programmablokken dominerend. Tevens werd ook in Romaans-Zwitserland gezorgd voor de nodige coördinatie tussen radio en televisie.

(1) Fernsehen der deutschen und der rätoromanischen Schweiz : *Fernsehprogramm* 1974, p. 27.

(2) Dit hoge percentage is vooral te wijten aan het *Telekolleg*, dat in 1973 niet minder dan 11,36 % van de totale programmatijd voor zich opeiste.

(3) Onder „Directie” vallen o.a. „Programmapräsentation” en „Testbild” (Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft : 43. *Jahresbericht* (1973), p. 84).

(4) Bernard Béguin, adjunct van de directie, in zijn uiteenzetting op 21 maart 1975.

(5) Hoewel zij samen met de inwoners van Tessino slechts + 25 % van de totale bevolking uitmaken, ontvangen zij 33 % van de totale financiële middelen voor radio en televisie; de Italiaanse-Zwitserse omroep krijgt 22 %.

De ruggegraat van de programma's van *Radio Suisse Romande* 1 wordt gevormd door de drie *journaux parlés* (*Journal du Matin* van 6 tot 8.30 u, *Journal du Midi* van 12 tot 14 u. en *Journal du Soir* van 18 tot 20 u.). Dit zijn natuurlijk geen nieuwsbulletins die 2 uur duren, maar programmablokken die bestaan uit nieuwsuitzendingen om het half uur aangevuld door commentaren en persoverzichten ('s morgens), een serie „Grote Vertellers”, spelletjes, een feuilleton, magazinebijdragen ('s middags), muziek, regionale correspondenties, enquêtes ('s avonds). Van 8.30 u. tot 12 u. (*Microcosme*), van 14 tot 17 u. (*Des Ronds dans l'eau*), van 20 tot 22 u. (*Contact*) en van 22.10 u. tot 24 u. (*Baisse un peu l'abat-jour*) zijn er dan grote programmablokken die door animators elk in hun eigen stijl worden gepresenteerd. *Radio Suisse Romande* 1 brengt aldus een „programme... de compagnie” (1) dat omwille van de nodige soepelheid t.o.v. de steeds wisselende actualiteit rechtstreeks in de ether gaat.

Radio Suisse Romande richt zich tot een publiek dat meer tijd en lust heeft om aandachtiger te luisteren. Het is de keten van de poëtische en literaire uitzendingen, van de concerten en de gespecialiseerde magazines. Ook de interregionale muzikale uitzendingen en de programma's voor gastarbeiders vinden er hun plaats. Net als in Duits-Zwitserland (Beromünster) neemt een middengolfzender (Sottens) gedeelten van beide programma's over.

Opvallend in Romaans-Zwitserland is het grote belang dat zowel in radio als in televisie aan de muziekuitzendingen wordt gehecht. Dit wordt duidelijk geïllustreerd door het bestaan van een centrale directie muziek voor de beide media. Deze grote zorg voor de muziek vindt zijn oorsprong in de bepalingen van de concessie van de SRG, meer in het bijzonder in de verplichting tot het ondersteunen en het verspreiden van de Zwitserse cultuur (2).

De driedubbele taak van de muziekdienst bestaat volgens zijn directeur Roger Aubert :

1) in het vervullen van een rol als „vecteur de production artis-

(1) Bernard NICOD : „Radio Suisse Romande en 1975”. In : *Radio-télévision Suisse Romande : Programmes 1975*, p. 1.

(2) Art. 13 van de concessie luidt : „Les programmes diffusés par la SSR doivent défendre et développer les valeurs culturelles du pays et contribuer à la formation spirituelle, morale, religieuse, civique et artistique” (*Concession pour l'usage des installations électriques et radioélectriques de l'entreprise des postes, téléphones et télégraphes suisses en vue de la diffusion publique de programmes de radio-diffusion sonore et de télévision du 27 octobre 1964*, p. 4).

tique" (1). Getuige hiervan zijn de wekelijkse *Concerts de Genève* op woensdag m.m.v. het *Orchestre de la Suisse Romande* en van de *Concerts de Lausanne* op vrijdag, waaraan het *Orchestre de Chambre de Lausanne* zijn medewerking verleent;

- 2) in het zelf organiseren van concerten ($\pm$ 20 concerten en daarbij 's zondags een operaspektakel);
- 3) in het stimuleren van wat genoemd wordt „la clinique de recherche”, t.t.z. concerten waar niet direct door het publiek wordt naar gevraagd, en waarbij de omroep dus a.h.w. pionierswerk levert.

De muziekverantwoordelijken van de *Radiotélévision de la Suisse Romande* wezen er op dat ook de muziek door de verschillende cultuurgemeenschappen anders wordt geapprecieerd. Om het wederzijds begrip te stimuleren werd een systeem van interregionale samenwerking uitgedokterd. Elke regio zorgt om beurt voor de produktie en presentatie van een aantal muziekuitzendingen die in Romaans-Zwitserland onder de titel *Suisse musique* via *Radio Suisse Romande 2* worden uitgezonden.

Tot 1975 was de verdeling van de programm-inbreng over de 3 regio's horizontaal. 's Maandags, 's woensdags en 's vrijdags kwam Duits-Zwitserland aan de beurt, dinsdags en donderdags Romaans-Zwitserland en elke dag in de namiddag Italiaans-Zwitserland. Thans werd overgeschakeld naar een vertikale verdeling: de 3 regio's komen elke dag na elkaar aan bod. Van 7 tot 9 is er „lichte” klassieke muziek, van 11 tot 12 worden Zwitserse componisten en vertolkers voorgesteld (2). De Italiaans-Zwitserse bijdrage met de grote stemmen uit het lyrisch repertoire bleef behouden.

Een belangrijke rol voor de muziekuitzendingen van de Romaans-Zwitserse radio speelt de *Communauté radiophonique francophone*, die de zenders van Frankrijk, Frans-Canada, franstalig België en Zwitserland groepeerd. De *Communauté* omvat een comité en een aantal commissies voor de produktie van muziekprogramma's hetzij in coproduktie, hetzij door de afzonderlijke zenders. Van de geproduceerde programma's worden dan 3 copieën gemaakt en aan de verschillende leden toegestuurd. Op die manier kan

b.v. aan de viering van een bepaalde componist bijzondere aandacht worden besteed. De *Communauté* organiseert ook wedstrijden (o.a. de bekende Ravel-pianowedstrijd).

Een dergelijke samenwerking heeft ook financiële voordelen. De gelijktijdige uitzending van een concert in verschillende omroepen wordt beschouwd als één concert en op die manier worden belangrijke bedragen aan auteursrechten uitgespaard.

Binnen de *Communauté* worden de gemeenschappelijke rechtstreekse uitzendingen als absoluut primordiaal beschouwd. Het hoofddoel bestaat er in een „levende” uitzending of opvoering voor zoveel mogelijk mensen op het ogenblik zelf toegankelijk te maken, liever dan het leveren van geperfectioneerde reproducties: „on tâche d'éviter le disque" (1). Voor de zomer van 1975 waren aldus een hele reeks uitzendingen vanop de grote festivals gepland.

b. Televisie

Een belangrijk verschil tussen Duits- en Romaans-Zwitserland is het absolute domineren (34,22 % in 1973) van de afdeling informatie in het regionale programma en de slechts matige vertegenwoordiging van de afdeling *Education et famille* (17,19 %, tegenover 29,39 % in Duits-Zwitserland). Dit laatste verschijnsel is vooral te wijten aan het ontbreken van instructieve televisie (*enseignement télévisé*, niet te verwarren met schooltelevisie). (De rubriek *Telekolleg* neemt in Duits-Zwitserland 11,36 % van het totale regionale programma in). De totale verdeling binnen de regionale programmatie ziet er voor Romaans-Zwitserland als volgt uit (2):

	%
Informatie	34,22
Cultuur en Wetenschap	3,68
Toneel, amusement, muziek	29,02
Opvoeding en Familie	17,19
Directie	15,90

(1) Roger Aubert in een uiteenzetting op 21 maart 1975.

(2) Gezien het relatief kleine taalgebied is vooral voor de Romaans-Zwitserse kunstenaars de steun van de omroep bijzonder belangrijk. Vgl. Bernard BÉGUIN: „Qu'est-ce qu'une 'mission socio-culturelle' ?”. In: Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. *Jahresbericht* (1973), pp. 29-30.

(1) Roger Aubert in een uiteenzetting op 21 maart 1975.

(2) Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft: 43. *Jahresbericht* (1973), p. 85.

4. De informatieuitzendingen

De Zwitserse omroep verkeert voor zijn informatieuitzendingen in een ietwat ongemakkelijke positie. Duits-Zwitserland ligt voor een gedeelte binnen het bereik van het eerste en het tweede Duitse televisieprogramma en zelfs van het derde programma van enkele regionale Duitse zenders (Bayern 3, Südwest 3). Romaans Zwitserland heeft te kampen met de concurrentie van de Franse televisie.

a. Het televisiejournaal

Zoals hoger al aangestipt is de *Tagesschau*/*Téléjournal*/*Telegiornale* de enige gecentraliseerde uitzending van de Zwitserse omroep. Het dagelijkse journaal wordt voor de 3 regio's vanuit Zürich geproduceerd, heeft een gemeenschappelijke chef (met weliswaar telkens een eindredacteur per regio) en is direct afhankelijk van de algemene directie te Bern. Occasioneel is er samenwerking met de regio's zelf. Het is de bedoeling een zo geïntegreerd mogelijk geheel te produceren. Dit stuit soms wel op bepaalde moeilijkheden, o.a. door een verschillende informatiestijl van de regio's, die zelfs zijn weerslag vindt in de filmtaal. De Duitstaligen houden er een eerder droge informatiestijl op na, de franstaligen werken artistieker, in Italiaans-Zwitserland is brede epiek nogal geliefd.

Voor in Romaans-Zwitserland beschouwt men de gecentraliseerde produktie van het *journal* een beetje als een rem. Niet alleen vanuit technisch oogpunt is er weinig souplesse mogelijk (het *Téléjournal* beschikt slechts over een kwartier van 19.40 u. tot 19.55 u.; om 20 u. moet de *Tagesschau* de ether ingaan), maar als kleinere entiteit zijn de franstaligen van mening dat een regionale omroep meer specifiek eigen problemen zou moeten kunnen behandelen, wat door de centralisering niet altijd mogelijk is.

Van de *Tagesschau* zijn er 3 uitzendingen: een korte (5') om 18.50 u., de hoofduitgave te 20 u. en de laatste, doorgaans ook de langste, rond 22 u. Hetzelfde geldt voor het *Téléjournal* en het *Telegiornale*, met dien verstande dat de franstalige versies telkens vóór en de Italiaanse na de Duitse worden uitgezonden.

Het Zwitserse televisiejournaal heeft in totaal 82 medewerkers, waarvan 45 journalisten. De hoofdredactie heeft onder zich een redactie binnenland (1) en een redactie buitenland, een produktie-

afdeling en een secretariaat. Daar de uitzendingen in de 3 verschillende talen praktisch onmiddellijk na elkaar in de ether gaan, is een hoge graad van automatisering vereist. De volledige afloop van het journaal wordt voorgeprogrammeerd en de afzonderlijke bijdragen worden automatisch van MAZ (magneetband)-toestellen direct in de uitzending gestuurd.

Sinds 1 maart 1973 wordt het journaal in kleur uitgezonden (1). De hoofduitgave bereikt gemiddeld 2,5 miljoen kijkers, 50 tot 70 % van alle toestellen zijn rond deze tijd op de nationale zenders afgestemd (2).

b. De andere informatieuitzendingen

1. Duits-Zwitserland

Voor supplementaire informatieuitzendingen staan in Duits-Zwitserland, totaal los van de *Tagesschau*, nog eens ongeveer 50 journalisten ter beschikking. Ook hier ligt de nadruk vooral op de binnenlandse informatie. Een uitzondering vormt het magazine *Rundschau* dat wekelijks gedurende 45 minuten gewijd is aan de buitenlandse actualiteit op middellange afstand (3). Het pendant van *Rundschau* wat het binnenland betreft, is het magazine *CH*, waarin vooral politieke en economische onderwerpen aan bod komen.

Aan de regionale en lokale actualiteit wordt heel wat aandacht besteed. *Blickpunkt Region* brengt iedere werkdag om 18.55 u. 5 minuten nieuws over en voor Duits-Zwitserland. *Bericht vor acht*, de opvolger van het zeer succesvolle *Antenne* (werkdagen om 19.35 u.) behandelt lokale en regionale thema's die ook voor een breder publiek interessant kunnen zijn. Iedere week heeft 's zondags om 18 u. onder de titel *Tatsachen und Meinungen* een discussie plaats van geëngageerde groeperingen over actuele thema's. Deze uitzending kan worden vergeleken met de beroemde *Internationaler Frühschoppen* van de WDR.

Een bijzonder succesrijke maar ook controversiële uitzending blijkt *Kassensturz* te zijn. In dit programma, dat om de 14 dagen 's maandags na het journaal wordt uitgezonden, worden economische thema's behandeld vanuit het standpunt van de consu-

(1) *ibid.*, p. 12.

(2) *ibid.*, p. 11.

(3) Voor de buitenlandse bijdragen wordt samengewerkt met de Duitse televisie en de BBC. Bij speciale gebeurtenissen wordt vanuit Zwitserland een eigen ploeg gestuurd, die samenwerkt met correspondenten van de geschreven pers.

(1) Aan het binnenlandse nieuws wordt het meeste belang gehecht (vgl. *Fernsehen der deutschen und der rätoromanischen Schweiz: Fernsehzentrum Zürich-Seebach*, p. 12). De SRG beschikt over geen eigen buitenlandse correspondenten.

ment en de werknemer. Men gaat hierbij uit van een eenvoudige *case studies*. Het programma haalt dezelfde kijkcijfers als amusementsuitzendingen. Het succes ervan blijkt ook uit het feit dat een bepaalde uitzending van *Kassensturz* zelfs al door de Romaans-Zwitserse televisie werd uitgezonden.

Programma's met een minder grote frequentie zijn *Heute abend in...* en *Aus erster Hand*. In *Heute abend in...* worden conflicten in de verschillende regio's live behandeld met medewerking van de betrokken bevolkingsgroepen. *Aus erster Hand* is een programma waarin een prominente gast gedurende drie kwartier door 2 journalisten wordt geïnterviewd. „Prominente gasten kunnen ook onbekende mensen zijn die ergens achter de schermen aan de politieke of economische touwtjes trekken.

2. Romaans-Zwitserland

Net zoals dat voor Duits-Zwitserland met de informatie van de ARD, het ZDF en zelfs van de Oostenrijkse televisie het geval is, bevindt de televisie van Romaans-Zwitserland zich in een moeilijke positie door de concurrentie van de 3 Franse ketens. Wel werd opgemerkt dat sinds de reorganisatie in Frankrijk de nieuwsvloed uit het land van Giscard enigszins is afgenomen. Alleen het Franse journaal is nu nog een eigenlijke concurrent. De Franse televisie zendt thans nog slechts een eigenlijk magazine uit (*Satellite*, donderdags via TV-1) en programmeert de jongste tijd meer variété-uitzendingen en speelfilms.

Daarenboven beschikt de televisie van *Suisse Romande* over een stevige traditie op het gebied van de informatieuitzendingen (1) en ze heeft ook nu nog de meeste informatieprogramma's, die doorgaans op een gunstig ogenblik worden uitgezonden.

Men gaat er in Romaans-Zwitserland van uit dat het geen zin heeft te willen rivaliseren met de grote omroepen, maar dat het er veeleer op aankomt de kijkers te geven wat zij elders niet krijgen. Daarom wordt vooral het accent gelegd op de problemen die typisch zijn voor het eigen land. Gestreefd wordt naar originaliteit in de aanpak. Men tracht formules te vinden die verschillen van datgene wat in het buitenland gebeurt. Voorbeelden hiervan zijn uitzendingen als *A Vous*, waarin een journalist een thema volledig naar zijn eigen goeddunken en vanuit zijn eigen standpunt mag behandelen, of *Case ouverte*, een programma dat openstaat voor

journalisten die een onderwerp aan bod willen laten komen dat hun bijzonder nauw aan het hart ligt.

De regionale actualiteit wordt van nabij gevolgd. In ieder kanton is er een redactie die uit 2 à 3 journalisten en 2 à 3 cameramen bestaat. Aan de ontmoeting met het publiek wordt eveneens veel belang gehecht. Om de 2 weken trekt een reportagewagen naar een dorp om er een reeks uitzendingen te verzorgen waarin amusement en informatie elkaar afwisselen. In een speciale uitzending *Contact* kunnen de kijkers hun appreciatie ten beste geven. Dit programma is geconcipeerd in functie van de streek die men aandoet en sluit aan bij een speciale gebeurtenis, een lokaal of folkloristisch feest.

Al bij al kunnen de televisieverantwoordelijken nogal tevreden zijn met de bereikte resultaten. De kijkdichtheid voor het journaal via de Romaans-Zwitserse zender is groter dan voor de 3 Franse ketens, DRS en *Radiotelevisione della Svizzera Italiana* samen. De onderzoeken spreken van 30 % tot 35 % tegenover 20 % voor de andere zenders, en wijzen ook op een verschil tussen de steden en het platteland. In Genève en Lausanne is de impact van de Franse televisie het grootst. De kijkdichtheid van het journaal houdt nauw verband met wat erna wordt uitgezonden. De grootste concurrentie komt niet zozeer van de buitenlandse informatie-uitzendingen, maar van de door de andere zenders geprogrammeerde films, variété-uitzendingen, enz.

5. Publiek en feedback

In Zwitserland zijn er thans meer dan 2 miljoen radiotoestellen (95,3 % van de gezinnen) en 1,7 miljoen televisietoestellen (77,4 % van de gezinnen); ongeveer een vijfde van de televisieconcessies geldt voor kleurentoestellen (1).

Het kijk- en luisteronderzoek is in Zwitserland nog niet bijzonder sterk ontwikkeld. Voor de radio werd het slechts in 1974 ingevoerd, voor de televisie ontstond het in verbinding met de televisiereclame. Het is dan ook vooral toegespitst op de kijkdichtheid in de periode waarin reclamespots worden uitgezonden (2).

(1) *Was ist die +SRG?*, p. 14.

(2) Thans is er per dag in elke regio 20 minuten reclame, verdeeld over 4 blokken van 5 minuten en gespreid tussen 18.55 u. en 20.35 u. De prijs per minuut voor uitzending van een spot in heel Zwitserland bedraagt 14.600 Zwitserse fr (vgl AG für das Werbefernsehen: *Unterlagen für Ihre Fernsehwerbung* 1975, pp. 3-4.

(1) Op een bepaald ogenblik was er zelfs een goede samenwerking met de ORTF, o.a. in het kader van *Cinq Colonnes à la Une*.

Zo wordt b.v. in Duits-Zwitserland dagelijks tussen 20.30 u. en 21 u. aan 150 gezinnen gevraagd welke programma's zij tussen 18.45 u. en 20.30 u. hebben bekeken en hoe ze hun bevallen zijn. De appreciatie wordt uitgedrukt door een puntenstelsel dat van + 10 tot - 10 gaat (1). Ook in Romaans-Zwitserland wordt met een analoog, relatief klein *sample* gewerkt.

Naast de *audience research* en afzonderlijke uitzendingen (zoals b.v. *Fernsehstrasse 1-4*) is het vooral de *Trägerorganisation*, die samengesteld is uit de diverse verenigingen (*Genossenschaften*, zie hoger, p. 16-18) die de inspraak van het publiek mogelijk maakt. De SRG-mensen hebben het gevoel dat tot nu toe het publiek deze mogelijkheden nog niet voldoende heeft uitgebaat. Tot op heden speelden alleen de grotere verenigingen een werkelijke rol, terwijl de kleinere enkel op papier vertegenwoordigd zijn. Een van de doelstellingen van de aan gang zijnde reorganisatie bestaat er dan ook in meer inspraak vanwege het publiek en een betere wederzijdse informatie te bewerkstelligen.

SLOTBESCHOUWINGEN

Het omroepwezen in Zwitserland kan op velerlei gebieden met de situatie in België worden vergeleken. In beide landen moeten met beperkte middelen programma's worden gemaakt voor verschillende taalgemeenschappen. In beide landen worden ernstige pogingen gedaan om de evolutie van de audiovisuele media door voortdurende studie en gepaste vernieuwingen op de voet te volgen: differentiëring van de radioketens, creëren van vast omlijnde programmablokken, herdenken van de functie van de radio in een tijd waarin de televisie de glans van het „nieuwe” enigszins heeft verloren, stijgende belangstelling voor het regionale en zelfs lokale element.

In beide landen ook hebben de media af te rekenen met de pogingen van politici om (nog) meer vat op de omroep te krijgen. De Zwitserse radio- en televisieverantwoordelijken hebben hun standpunt duidelijk bepaald. Stelio Molo, directeur van de SRG, verklaarde onlangs nog: „L'équilibrisme politique est la cause

d'une pathologie bien définie des organismes qui s'y prêtent” (1). En Gerd H. Padel uitte in zijn bijdrage „Radio und Fernsehen im Kreuzfeuer” de ook in België behartenswaardige wens „daß gewisse Politiker darauf verzichten, die Medien und ihre Mitarbeiter zum Objekt einer allgemeinen Hatz zu degradieren, die mit Leichtigkeit so weit getrieben werden kann, daß wir vor lauter Rechtfertigungen und Untersuchungsberichten weder für unsere Programmarbeit noch für deren interne Leitung und Beaufsichtigung Zeit finden” (2).

Deze terecht geuite verzuchting houdt geen poging in om zich aan een verantwoorde controle van de gemeenschap te onttrekken, maar moet worden gezien als een uiting van een streven naar het behoud van precies die „publicistisch vrije ruimte” die een echte democratie kenmerkt. Het is een zienswijze waaraan sommige van onze zich wel democratisch noemende, maar niet steeds democratisch handelende politici zich misschien ook bij de discussie over onze nieuwe omroepwet zouden kunnen spiegelen.

Prof. Dr. J. BRIERS
G. Ros
F. SAEYS

(1) STÄUBLE : *o.c.*, p. 11.

(1) MOLO : *l.c.*, p. 5.

(2) PADEL : *l.c.*, p. 27.

PROF. DR. EM. R. FONCKE OVERLEDEN

Op 19 juni 1975 is Dr. Robert Foncke, emeritus professor van de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte, te Gent overleden. Professor R. Foncke werd geboren te Mechelen op 1 juli 1889. Hij volbracht zijn middelbare studiën aan het Koninklijk Atheneum Pitzemburg te Mechelen en zijn hogere studiën aan onze Rijksuniversiteit. Hij promoveerde alhier op 15-17 juli 1911 tot doctor in de wijsbegeerte en letteren (groep E: Germaanse filologie).

Na een 10-tal jaar werkzaam te zijn geweest in een aantal athenea en aan de Vlaamse Rijksnormaalschool te Laken/Brussel, werd hij op 11 maart 1922 benoemd aan onze instelling tot docent in de Duitse taal aan de Bijzondere Handelsschool, gehecht bij de Faculteit van de Rechten. Op 7 oktober 1925 ontving hij zijn aanstelling als docent bij de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte voor een aantal cursussen die eveneens de Duitse taal en letterkunde tot voorwerp hadden. Zijn benoeming tot gewoon hoogleraar aan die faculteit bekwam hij op 4 maart 1930.

Prof. Foncke werd verkozen tot deken van zijn faculteit voor het academiejaar 1933-34; tot secretaris van de Academieraad voor 1943-44. Met ingang van 1 juli 1959 werd hij tot het emeritaat toegelaten.

Hij was werkend lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor taal- en letterkunde en van haar vaste Commissies voor Middelnederlandse taal- en letterkunde en voor Onderwijs en Nederlandse lexicografie sinds 18 januari 1950. Hij werd in 1958 verkozen tot onderbestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie en voor het jaar 1959 tot bestuurder.

Sinds 1939 was hij lid en vanaf 1952 voorzitter van de Vlaamse Afdeling van de Nationale Commissie voor Folklore. Na de hervorming van dit genootschap tot „Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde” werd hij in 1957 voorzitter van de Vlaamse sectie.